

Miskei Antal

**EGY KIRÁLYI MEZŐVÁROS SZÜLETÉSE A 15. SZÁZAD
DEREKÁN
(Adalékok Ráckeve középkori történetéhez)**

Tudományos berkekben mind a mai napig az a hivatalos álláspont, hogy Ráckevét a 15. század derekán az al-dunai Keve városából, valamint a szomszédos Bálványos és Skronovec (Zkronova) falvakból érkező telepések alapították, akiknek menekülését az oszmán–törökök balkáni terjeszkedése idézte elő.¹ II. Murád szultán (1421–1451) 1439. augusztus 18-án elfoglalta a Délvidék kulcsfontosságú erősségét, Szendrőt, és Novo Brdo kivételével még ugyanabban az évben meghódította a szerb államot is.²

Szendrő eleste után a Duna innenső oldalán található Keve vára és városa közvetlen szomszédja lett a hatalmas Török Birodalomnak. Joggal lehetett félni attól, hogy a központi hatalom nem tudja megvédeni a határ menti területeket. Ebben a válságos helyzetben a település jómódú iparosainak és kereskedőinek egy csoportja elhagyta otthonát, és Péter bíró vezetésével Budán felkereste I. Ulászló királyt (1440–1444), aki 1440. augusztus 20-án védelmébe vette a jövővényeket.³

A menekülés részleteit Skarica Máté 1581-ben írt költeménye mondja el:

*„Hally szép dolgokat immár az Ráczokrul;
Mert fölkelvén önnön hazájukbul,
Az sok megvett várak romlásábul
Budát érték mind egy akarattul ...*

*De az Ráczok pénzessek valának,
Hazájukból kik el szakadának,
Elindulván azért föl tartának
És az Váczi Szigetbe szálának.*

¹ Kiváló munkájában Draskóczy István 1440 helyett – érthetetlen okból – 1444-et használ: Draskóczy István: A tizenötödik század története. Bp., 2000. 23. (Magyar Századok)

² Schönherr Gyula: Az Anjou-ház örökösei. In: A magyar nemzet története. III. kötet. Szerk.: Szilágyi Sándor. Bp., 1895. 620–622.; Hóman Bálint – Szekfű Gyula: Magyar történet. II. kötet. Bp., 1936. 412–413.; Engel Pál – Kristó Gyula – Kubinyi András: Magyarország története 1301–1526. Bp., 2002. 199. (Osiris Tankönyvek). A vonatkozó rész Engel Pál munkája.

³ Árpád Múzeum, Ráckeve. Dokumentációs gyűjtemény, 69. 8. (A továbbiakban: ÁM Dok. gyűjt.); Magdics István: Diplomatarium Ráczeviense. Ráczevei Okmánytár. Székesfehérvár, 1888. 21–23. Nr. X. (A továbbiakban: Magdics, 1888.)

*Egyébképen teczik az föld nékik,
De verradva Vissegrád hogy láczik,
Monda egy: vész öreggel vesződik,
Ki várnak, ellenébe láczatik.*

*Azon felül Esztergomot érék,
Ismét Vácot nem messze sem lelék,
Egy hajójuk alá igazodék,
És Csepelnek szigetét, hogy érék.”⁴*

A „rác”-ok Buda, Vác és Visegrád érintésével eljutottak egészen Esztergomig, ahonnan egyik hajójuk visszafordult, és a Csepel-szigeten délkeleti partjainál vetett horgonyt. I. Ulászló király 1440. október 10-én elrendelte: „*mi, akiknek hivatali kötelességénél fogva érdekében áll a bajbajutottak terheivel foglalkozni, és azoknak a sokféle erőszak között gyötrődő szívét a jóságos enyhület jótéteményével szelíden megvigasztalni, figyelmünket azon fájdalmas gyötrelmek és csapások felé fordítjuk, amelyeket Kevi mezővárosunkban és az arra fekvő Bálványos és Skronovecz nevű falvakban lakó hűséges rácaink szenvedtek a kegyetlen törököktől, akik – ó fájdalom – bűnöket követtek el, Alsó-Részeinket kegyetlen zsarnoksággal garázdálkodva maguk mögött olyannyira elpusztították, hogy [a rácok] immár onnan nyomorúságosan elmenekülve feleségükkel és gyermekeikkel a Csepel-szigeten megszálltak, egy elhagyott helyen, egy bizonyos Szent Ábrahám pátriárka tiszteletére alapított egyház körül és mellett, ahol tudniillik – mint mondják – régebben is falu volt. S miután maguknak házakat és lakóhelyeket raktak össze és építettek, ugyanott azon szabadságokkal és előjogokkal, amelyeket az említett Kevi mezővárosban ... élveztek, tartózkodhassanak, és ugyanazon elhagyott falu határain belül levő földeket, réteket, vizeket és más haszonvételeket birtokolhassák és birtokolják, minden örökké következő időkből az idegen jog sérelme nélkül.*”⁵

A szövegben említett, s eredetileg román stílusban épült Szent Ábrahám-egyház valószínűleg Ráckevétől északra terült el. Az intézményben a 12. század végétől – 13. század elejétől Ábrahám-rendi kanonokok (*fratres de Sancto Abraham*) éltek, akik kiváltságos jogállásuk veszélybe kerülése miatt 1211-ben összetűzésbe kerültek a területileg illetékes veszprémi püspökkel. A tizedpert valószínűleg elvesztették, ezért tovább álltak, így a monostor rövid időn belül elnéptelenedett.⁶

⁴ Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára. Fol. Hung. 2904. 4. fol. 1–2. p. (A továbbiakban: OSZKK); Magdics, 1888. 89.

⁵ ÁM Dok. gyűjt. 69. 9.; Magdics, 1888. 23–24. Nr. XI.; Bártfai Szabó László: Pest megye történetének okleveles emlékei 1002–1559-ig. Bp., 1938. 181. Nr. 700. (A továbbiakban: Bártfai, 1938.)

⁶ Veszprémi Érseki és Főkáptalani Levéltár. Decimae episcopales 1.; Magyar Országos Levéltár. Diplomatikai Fényképgyűjtemény 200 003. (a továbbiakban: MOL); A veszprémi püspökség római oklevéltára. I. kötet. Monumenta Romana episcopatus Vesprimiensis. Tomus primus. Ed.

Lehetséges, de nehezen igazolható, hogy az apátság ezt követően a német lovagok vagy az Ágoston-rendi remeték kezére jutott volna. Az viszont tény, hogy a sokáig elhagyatott állapotú épület a közelében fekvő szántóföldekkel, rétekkel, erdőkkel, legelőkkel, halastavakkal és a hajózásra is kiválóan alkalmas Kis-Dunával kedvező életfeltételeket biztosított a 15. századi betelepülők számára.⁷

I. Ulászló király oklevele szerint 1440-ben olyan, zömében ortodox vallású balkáni népcsoport kötött ki hajóival a Csepel-sziget délkeleti részén, amely nem az uralkodó vagy valamelyik földesúr hívószavára érkezett, hanem az oszmán-törökök terjeszkedése elől menekült, s vándorlásának csak az utolsó szakaszába kapcsolódott be a király. Mégpedig olyan formában, hogy az akkor üresen álló Szentábrahámtelekét jelölte ki nekik lakóhelyül. A hontalanná vált „rácok” (szerbek, raguzaiak és más délszlávok) tehát nem önhatalmúlag foglalták el a nekik juttatott területet, hanem uralkodói jóváhagyással vették birtokba a Szent Ábrahám-monostort és környékét. Pontosabban: az attól három km-re délre eső elhagyott, puszta (*deserta*) területet. Mindez persze azt is jelenti, hogy az új település nem alapítással (*fundatio*), hanem külső erők által kikényszerített belső vándorlás eredményeként (*migratio*) született meg, ami meglehetősen sajátos fejlemény a középkori Magyar Királyság történetében.⁸

Különlegességnek számít továbbá, hogy Ráckeve nem az eredeti falu nevét örökölte, hanem az al-dunai Keve városát, jóllehet földrajzi értelemben Szentábrahámtelek folytatásának tekinthető. A délszláv etnikumra utaló „rác” előtagot minden bizonnyal a környező falfak magyar lakossága adta. Ennek legkorábbi nyoma I. Ulászló király 1444. május 10-én kelt oklevelének záradékában olvasható: „*Actum in insula Cziepel, opido Couin alias Racze.*” Magyarul: „Kelt a Csepel-szigeten, Kovin másként Rác mezővárosban”.⁹

A -keve utótag, mint helynév puszta személynévből keletkezett magyar névadással. Az alapjául szolgáló személynév tövében a „kő” főnév rejlik.¹⁰ A Ráckeve szó – ha eltekintünk az 1520-ban faragott pecsét R. K. rövidítésétől – 1524-

a collegio historicorum Hungarorum Romano. Bp., 1896. 19–20. Nr. XXVI.; Bártfai, 1938. 3. p. Nr. XI.; Bakács István: Iratok Pest megye történetéhez. Oklevélregeszták 1002–1437. Bp., 1982. 30. Nr. 13. (Pest megye múltjából 5.)

⁷ Miskei Antal: A Szent Ábrahám-monostor. In: A tudós tanár. Tanulmánykötet a 60 éves Gebei Sándor professzor tiszteletére. Szerk.: Besze Tibor és Miskei Antal. Eger, 2007. 23–38. (Acta Academiae Paedagogicae Agriensis. Nova Series. Tomus XXXIV. Sectio Historiae)

⁸ OSZKK Fond. 32/413. fol. 26/b.; Kubinyi András: A középkori Magyarország középleleti része városfejlődésének kérdéséhez. In: Borsodi Levéltári Évkönyv V. Szerk.: Csorba Csaba. Miskolc, 1985. 47–48.; Kubinyi András: Városfejlődés és városhálózat a középkori Alföldön és az Alföld szélén. Szeged, 2000. 114. (Dél-alföldi Évszázadok 14.); Tringli István: Pest megye a késő középkorban. In: Pest megye monográfiája I/2. A honfoglalástól 1686-ig. Torma István közreműködésével szerkesztette: Zsoldos Attila. Bp., 2001. 114.

⁹ Codex diplomaticus partium regni Hungariae adnexarum. Magyarország és mellékterületeinek oklevéltára 2. A Magyarország és Szerbia közti összeköttetések oklevéltára 1198–1526. Szerk.: Thallóczy Lajos és Áldásy Antal. Bp., 1907. 145. (Monumenta Hungariae Historica I. 33.)

¹⁰ Kiss Lajos: Földrajzi nevek etimológiai szótára. Bp., 1978. 534.

ben tűnik fel először *Raaczkewy* alakban.¹¹ A térképészek közül Lázár *Kewi* (1528), Wolfgang Lazius *Raczkewy* (1556), *Raczmarkh* (1557) néven említi a települést.¹²

Az Al-Duna vidékéről érkezett jövevények a Szent Ábrahám-monostor környékét eleinte átmeneti szálláshelynek rendezték be, ahonnan az első adandó alkalommal igyekeztek visszatérni szülőföldjükre. V. László király (1440/1452–1457) 1455. július 1-én kelt oklevelében a következő sorok olvashatók: „*felségünkhöz benyújtott igen alázatos kérvényre ... részükre ... jóváhagytuk és elrendeltük, hogy ők a rác polgárok mindaddig, amíg a Magyar Királyságunk alsó országrészein és határain fekvő Kevi városunkba, ahonnan ők a törököktől való félelmükben a dúlások elmúlt idejében a fent említett Csepel-szigetünkre érkeztek, a törököktől való illetén félelem elmúltával visszatérni akarnának, ugyan-ezen Kiss-Kevi községünkben békésen megmaradhassanak.*”¹³

Negyedszázaddal később, I (Hunyadi) Mátyás király (1458–1490) 1464. május 8-án kelt oklevelében is arról hallunk, hogy a szerbek csupán addig szándékoznak a szigeten maradni, amíg „*a törököktől való illetén félelem elmúltával visszatérni nem tudnak.*”¹⁴ Hazatérési szándékukról azonban hamarosan le kellett mondaniuk, mert az Oszmán Birodalom térnyerése a 15. század második felében tovább folytatódott a Balkán-félszigeten. Szerbia 1459-ben, Bosznia déli része 1463-ban, Albánia pedig 1468 után lett török tartomány. Moldova sem kerülhette el a sorsát, s 1455-ben belépett az adófizető vazallusok sorába. Egyre kevésbé lehetett abban reménykedni, hogy az új nagyhatalom megelégszik az addig elért sikerekkel.¹⁵

A királyi adománylevelek Ráckevét az 1460-as évek végéig „Szentábrahám-teleke másképp Kis-Kevi” (*villa Szenth-Abraham-Teleke alio nomine Kis-Kevi*) falu névvel illetik, míg telepeseire a „Kevi városunk népei” (*cives, hospites, incolae et inhabitatores nostrae civitatis Kevi*) jelzős szerkezetet alkalmazzák, utalva arra, hogy az új település lakossága továbbra is az al-dunai Keve lakóinak vallotta magát. Változás az 1460–1470-es évek fordulóján következett be, amikor a forrásokban feltűnik a „Kevi mezőváros” (*oppidum Kevi*) elnevezés. Ez az az időpont, amikor a kovini „rácok” (*cives Rasciani*) letelepedési szándéka végleges formát öltött, s az akkori önkormányzat vezetése határozatot hozott a me-

¹¹ MOL Diplomatikai Levéltár 82 649. (A továbbiakban: DL); Monumenta rusticorum in Hungaria rebellium anno MDXIV. Ediderunt: Victor Kenéz – Ladislaus Solymosi – Geisa Érszegi. Bp., 1979. 524. Nr. 398. (Publicationes archivii nationalis Hungarici II. Fontes 12.)

¹² Hajdú Mihály – Molnár József: Az első magyar térkép helynevei. Bp., 1978. 28. és 80. (Magyar Névtani Dolgozatok 7.); Szántai Lajos: Atlas Hungaricus. Magyarország nyomtatott térképei 1528–1850. I. kötet. Bp., 1996. 334–339.

¹³ ÁM Dok. gyűjt. 69. 14.; Magdics, 1888. 32–33. Nr. XVII.

¹⁴ ÁM Dok. gyűjt. 69. 18.; Magdics, 1888. 41. Nr. XXI.

¹⁵ Hegyi Klára – Zimányi Vera: Az oszmán birodalom Európában. Bp., 1986. 17–20.; Matuz József: Az Oszmán Birodalom története. Bp., 1990. 53–54.

zőváros plébániatemplomának, az Istenanya Elszenderedése-templomnak a felépítéséről.¹⁶

Mind a mai napig nincs megnyugtató válasz arra a kérdésre, hogy a Délvidék települései közül miért csak az al-dunai Keve lakói kaptak engedélyt szülőföldjük elhagyására. Nem könnyű választ találni arra sem, hogy az áttelepülők miért tudtak néhány évtized leforgása alatt annyira megerősödni, hogy 1476-ban már az ország legfontosabb kereskedőközpontjaival (Buda, Pest, Székesfehérvár, Pozsony, Kassa, Eperjes, Bártfa, Nagyszeben, Brassó, Kolozsvár, Beszterce, Segesvár, Torda, Enyed, Gyulafehérvár, Szászváros és Medgyes) együtt pereskedett a váradi káptalannal az ottani vámtételek csökkentése érdekében. A magyarázat valószínűleg a „rác” kalmárok kiterjedt személyi kapcsolatrendszerében és anyagi erejében rejlik, ami lehetővé tette, hogy Buda és Pest szomszédságában is megszokott életmódjukat folytassák.¹⁷

A telepések gondolatvilágát hűen tükrözi a mezőváros címerének latin nyelvű felirata is, amely így hangzik: VITA MIHI CHRISTUS RERUM CONCORDIA FISCUS. A jelmondat első fele a krisztusi életforma követésére utal, másik fele pedig a polgárok vagyona és az államkincstár – esetleg a település pénztára – közötti összhang megteremtésére hívja fel a figyelmet. A Szent Pál gondolataival kezdődő szöveg tehát egy középkori kalmárváros lakóinak életszemléletét tárja elénk.¹⁸

Mindent egybevetve elmondható, hogy 1440-ben, amikor a kevei „rácok” a Csepel-szigetre érkeztek, egy rendkívül kedvező földrajzi fekvésű területen vették meg a lábukat. Szentábrahámtelke a legfontosabb közlekedési útvonal, a Duna mellett feküdt, egynapi járóföldre Budától, a középkori Magyar Királyság fővárosától, ahol az Alföld, a Dunántúl és a Felvidék kereskedelmi útjai találkoztak. Itt, az ország gazdasági vérkeringésének a szívében született meg a 15. század második felében Ráckeve, vagy ahogy a középkori iratokban gyakran olvasható: (Kis)Kevi. Alapításról tehát azért nem szerencsés beszélni, mert a „rácok” csupán ideiglenes tartózkodási helynek tekintették az Árpád-kori mo-

¹⁶ ÁM Dok. gyűjt. 69. 14. és 69. 18. ; Magdics, 1888. 32–33. Nr. XVII. és 41. Nr. XXI.; Az Istenanya Elszenderedése-templom építéséről és annak háttéréről: Miskei Antal: A ráckevei szerb ortodox templom. Ráckeve, 2008. 13. és 50–52.

¹⁷ MOL DL 24 438.; Kubinyi András: A városi rend kialakulásának gazdasági feltételei és a fővárosi kereskedelme a XV. század végén. In: Tanulmányok Budapest múltjából XV. Bp., 1963. 189–193.; Szakály Ferenc: Mezőváros és reformáció. Tanulmányok a korai magyar polgárosodás kérdéséhez. Bp., 1995. 133–134. (Humanizmus és reformáció 23.)

¹⁸ A címerfelirat szó szerinti fordítása: „Krisztus az életem, a dolgok/vagyon összhangja az államkincstár/városi pénztár”. Erről: Miskei Antal: Ráckeve története I. Ráckeve története a kezdetektől 1848-ig. Ráckeve, 2003. 81–84.

nostor környékét. Eredeti elképzeléseiket azonban a törökök katonai sikerei hamar keresztülhúzták, ezért a jövevények az 1460–1470-es évektől lemondtak hazatérési szándékukról, s új lakóhelyüket végleg birtokba vették; kőházakat építettek, templomot emeltek és újfent megerősítették kiváltságleveleiket.

FÜGGELÉK

1.

I. Ulászló király a törökök előtt menekülő al-dunai Kevi város polgárai felett a bíráskodást magának tartja fenn (Buda, 1440. augusztus 20.)

Uladislaus, Dei gratia Hungariae, Poloniae, Dalmatiae etc. rex, Lithvaniaeque princeps supremus et haeres Russiae etc. Fidelibus nostris universis et singulis, praelatis, baronibus, comitibus, castellanis, nobiles, ipsorumque officialibus, item civitatibus, oppidis et villis liberis, ipsorumque rectoribus, iudicibus et villicis, nec non tricesimatoribus et tributariis nostris scilicet et reginalibus ac aliorum quorumque, tam in terris, quam super aquis ubilibet constitutis et existentibus, praesentibus et futuris, praesentium notitiam habituris, salutem et gratiam.

Quia fideles nostri, Petrus iudex ac universi cives et hospites oppidi nostri Keviensis, nunc propter metum et formidinem saevissimorum Turcarum tenitis propriis persecutorum, qui cum valida ipsorum potentia partes nostras inferiores et ipsum oppidum nostrum Keviense subintrarunt vastaturi, desertis propriis ipsorum habitaculis cum liberis atque bonis eorum per diversas regni nostri partes procedendo et sub tectis aliorum divagando victum — — —

Idem ipsos iudicem et cives nostros ac familiares, resque et bona eorundem in vestris tenitis, terris, dominiis, possessionibus, honoribusque seu officiolatibus ac vestri in medio praedictarumque tricesimarum et tributorum locis ad instantiam quorumvis arestare seu prohiberi facere nolentes. Eidem vestrae universitatis fidelitati firmissime praecipientes mandamus, quatenus dum et quandocumque praenotati Petrus iudex ac cives dictae civitatis nostrae Keviensis vel eorum alter cum dictis ipsorum liberis ac rebus et bonis ad praescripta vestra tenuta, terras, dominia, possessiones, officiolatus aut vestri in medium, dictorumque tricesimarum et tributorum loca pervenerint, ex tunc eosdem vel aliquem ex ipsis nec non familiares ac res et bona eorundem quaecumque ad quorumvis instantiam arestare seu prohiberi facere aut per alium quemcunque modum impedire, perturbare seu quomodolibet damnificare nullatenus praesumatis, ipsos ac eorum quemlibet cum praescriptis ipsorum liberis ac bonis et rebus, absque perturbatione et impedimento aliquali ubique morari, stare et recedere pacifice et quiete.

Si qui enim quidquam actionis vel quaestionis contra ipsos iudicem et cives nostros habent vel se habere sperant, hi id coram nostra maiestate legitime prosequantur. Ex parte quorum nos — — — iustitiae debitaque satisfactionis exhibebimus complementum omni contra eos querulanti, prout dictaverit ordo iuris. Secus ergo facere non ausuri in praemissis gratiae nostrae sub obtentu. Praesentesque post earum lecturam semper reddi iubemus praesentanti. Datum Budae in festo Sancti Stephani regis, anno Domini millesimo quadringentesimo quadagesimo.

Oklevél: hiteles, másolat (1779, 1790)

Őrzési helye: Árpád Múzeum, Ráckeve. Dokumentációs gyűjtemény, 69.8.

Kiadása: Magdics István: Diplomatarium Ráczeviense. Ráczevei Okmánytár. Székesfehérvár, 1888. 21–23. p. Nr. X.

Fordítása

Ulászló, Isten kegyelméből Magyarország, Lengyelország, Dalmácia stb. királya, Litvánia főhercege és Rusz örökös ura stb. Híveinknek együttesen és külön-külön, a főpapoknak, báróknak, ispánoknak, várnagyoknak, nemeseknek és azok tisztartóinak, továbbá a városoknak, mezővárosoknak és szabad falvaknak, azok vezetőinek, bírának és elöljáróinak, nemkülönben a királynéi és a mi harmincadosainknak és adószedőinknek, valamint másokénak is, úgy a szárazföldre, mint a vízhez kirendelteknek és az ott tartózkodóknak, mostaniaknak és jövőbelieknek, akik a jelen oklevélről tudomást szereznek, üdvözlést és kegyelmet.

Mivel híveink, Péter bíró és Kevi mezővárosunk valamennyi polgára és „telepese”, akiket most az igen kegyetlen törököktől való félelem és rettegés a területeikről elűzött – akik a maguk hatalmas erejével Alsó-Részeinkbe és magába a mi Kevi mezővárosunkba is benyomultak, hogy azt elpusztítsák –, lakóhelyeik elhagyása után gyermekeikkel és javaikkal országunk különböző részein keresztül haladva, s mások hajlékaiba betévedve élelmet – – –

Továbbá nem akarjuk, hogy a bírót és polgárainkat, valamint családtagjaikat, tulajdonaikat és javaikat a ti területeiteken, földjeiteken, uradalmaitokon, birtokaitokon, hivatali vagy működési területeiteken és közöttetek, valamint az említett harmincad- és adófizető helységeitekben bárki kérésére megtartóztassák vagy tilalom alá vessék. Mindnyájatok hűségére a legkeményebben parancsolva meghagyjuk, hogy amíg és valahányszor előbb említett Kevi városunk Péter bírása és polgárai, vagy közülük akárki gyermekeivel, tulajdonaival és javaival a fentebb írt területeitekre, földjeitekre, uradalmaitokra, birtokaitokra, működési területeitekre vagy közéték és a mondott harmincadfizető és adófizető helységekre érkeznek, attól kezdve őket vagy közülük bárkit, nemkülönben családtagjaikat, tulajdonukat, javaikat és bármijüket bárki kérésére lefoglalni, tilalom alá vetni vagy bármilyen más módon feltartóztatni, háborgatni vagy megkárosítani semmiképpen ne merészeljétek, hogy ők és közülük bárki a gyermekeikkel, javaival és tulajdonaival mindenfajta háborítás és akadályoztatás nélkül mindenhol békében időzhessenek, tartózkodhassanak, és onnan nyugodtan eltávozhassanak.

Ha ugyanis valakiknek bíránkkal és polgárainkkal szemben bármilyen peres eljárása vagy keresete van, illetve ők ilyesfélét remélnek, [akkor] ők azt felségünk színe előtt törvényesen bonyolítsák le. Azoknak részéről – – – gondoskodni fogunk minden velük szembeni panaszosnak az igazság és a megillető elégtétel szolgáltatásáról, miként azt a jogrend előírja. Az előbbieket értelmében tehát másként cselekedni kegyünk megtartása mellett ne merészeljétek. A jelen oklevelet annak elolvasása után a bemutatónak végleg visszaadni rendeltük. Kelt

Budán, Szent István király ünnepén, az Úr ezernégyszáznegyvenedik esztendejében.

2.

I. Ulászló király engedélyt ad arra, hogy az al-dunai Kevi város török elől menekülő lakosai a Csepel-szigeten fekvő Szent Ábrahám-egyház körül letelepedhessenek
(Buda, 1440. október 10.)

Nos Uladislaus, Dei gratia Hungariae, Poloniae, Dalmatiae, Croatiae etc. rex, Litvaniaeque princeps supremus et haeres Russiae. Significamus, quibus expedit universis, quod nos, quorum ex officii debito interest onera portare afflictorum, eorumque corda variis oppressionibus tribulata pii relevaminis beneficio clementer consolari attentis illis tribulationibus et afflictionibus dolendis, quas fideles nostri Rasciani alias in oppido nostro Kevi ac villis Bálványos et Skronovecz vocatis, ad idem spectantibus commorantes a saevis Turcis – qui pro dolor! – peccatis exigentibus grassata partes nostras inferiores crudeli tyrannide vastarunt saepius post se se adeo susceperunt, ut iam ab illinc miserabiliter fugati cum uxoribus et prolibus in insula nostra Csepel, in quodam deserto loco, prope et circumcirca quamdam ecclesiam in honorem Sancti Abrahami Patriarchae fundatam, ubi scilicet et antiquitus villa fuisse dicitur, descendere, constructisque et aedificatis sibi domibus et habitaculis, ibidem sub illis libertatibus et praerogativis, quibus in dicto oppido Kevi et villis ad idem spectantibus usi fuerunt, morari, terrasque et prata ac aquas et alias utilitates, intra metas eiusdem desertae villae habitas possidere valeant atque possint, perpetuis successivis temporibus universis, salvo iure alieno, harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante.

Mandamus vobis comitibus dictae insulae praesentibus et futuris, ne ipsos Rascianos in huiusmodi descensu et habitatione eorundem contra formam dictae concessionis nostrae et libertatum eorum praesummatis quovis modo impedire. Praesentibus perlectis exhibenti restituti. Datum Budae feria secunda proxima post Festum S[ancti] Francisci Confessoris, anno Domini millesimo quadringentesimo quadragésimo.

Oklevél: hiteles, másolat (1790)

Őrzési helye: Árpád Múzeum, Ráckeve. Dokumentációs gyűjtemény, 69.9.

Kiadása: Magdics István: Diplomatarium Ráczeviense. Ráczevei Okmánytár. Székesfehérvár, 1888. 23–24. p. Nr. XI.

Fordítása

Mi, Ulászló, Isten kegyelméből Magyarország, Lengyelország, Dalmácia, Horvátország stb. királya, Litvánia főhercege és Rusz örökös ura. Értésére adjuk

mindazoknak, akiket illet, hogy mi, akiknek hivatali kötelességénél fogva érdekében áll a bajbajutottak terheivel foglalkozni, és azoknak a sokféle erőszak között gyötrődő szívét a jóságos enyhület jótéteményével szelíden megvigasztalni, figyelmünket azon fájdalmas gyötrelmek és csapások felé fordítjuk, amelyeket Kevi mezővárosunkban és az arra fekvő Bálványos és Skronovecz nevű falvakban lakó hűséges rácaink elszenvedtek a kegyetlen törököktől, akik – ó fájdalom – bűnöket követtek el, Alsó-Részeinket kegyetlen zsarnoksággal garázdálkodva maguk mögött olyannyira elpusztították, hogy [a rácok] immár onnan nyomorúságosan elmenekülve feleségükkel és gyermekeikkel a Csepel-szigeten megszálltak, egy elhagyott helyen, egy bizonyos Szent Ábrahám pátriárka tiszteletére alapított egyház körül és mellett, ahol tudniillik – mint mondják – régebben is falu volt. S miután maguknak házakat és lakóhelyeket raktak össze és építettek, ugyanott azon szabadságokkal és előjogokkal, amelyeket az említett Kevi mezővárosban és az arra fekvő falvakban élveztek, tartózkodhassanak, és ugyanazon elhagyott falu határain belül levő földeket, réteket, vizeket és más haszonvételeket birtokolhassák és birtokolják, minden örökké következő időken az idegen jog sérelme nélkül, ezen oklevelünk erejének és tanúbizonyosságának közbenjárásával.

Meghagyjuk nektek, az említett sziget jelenlegi és jövőbeni ispánjainak, hogy a rácokat ilyenfajta megtelepedésükben és lakozásukban engedélyünk és az ő szabadságaik ellenére semmilyen módon ne merészeljétek akadályozni. A jelen oklevél elolvasás után a bemutatónak visszaadott. Kelt Budán, Hitvalló Szent Ferenc ünnepét követő legközelebbi hétfőn, az Úr ezernégyszáznegyvenedik esztendejében.

3.

I. Ulászló király a letelepülni szándékozó rácoknak révjogot ad (Buda, 1440. október 10.)

Nos Uladislaus, Dei gratia rex Hungariae, Poloniae, Dalmatiae, Croatiae, Lytvaniaeque princeps supremus et haeres Russiae etc. Notum facimus serie praesentium, quibus expedit universis, quod nos tum ad humillimae supplicationis instantiam fidelium nostrorum Rascianorum, quibus in insula nostra Csepel quondam terram desertam in cuius facie ecclesia deserta in honorem S[ancti] Abraham Patriarchae fundata est, ubi et antiquitus villa fuisse dicitur, pro loco habitationis et descensus eorum concessimus, per eos nobis porrectae, tum etiam pro utilitate sicuti eorundem, sic vicinis caeterorum regnicolarum nostrorum, eisdem Rascianis id duximus annuendum, quibus concedimus praesentium per vigorem, ut ipsi in fluvio Danubii prope huiusmodi descensum seu locum habitationis eorum et intra metas eorum vadum instituere, eundemque navibus et carinis fulcire ac in eodem universos viatores et alios quoslibet homines, hinc inde cum eorum rebus et bonis navi ducere, eundemque

vadam perpetuo tenere valeant et possidere, absque tamen praeiudicio iuris vadorum aliorum.

Quocirca vos fideles nostros, universos mercatores, institores, viatores et alios cuiusvis status homines, praesentibus affidamus et certificamus, quatenus a modo in posterum cum omnibus rebus et bonis vestris absque formidine humana in dicto vado soluto iustae navigationes tributo, hinc inde toties quoties necesse fuerit naufretum. Et haec volumus et alio loco publice palam facto proclamari. Praesentibus perlectis exhibentibus restitutis. Datum Budae feria secunda proxima post festum S[ancti] Francisci Confessoris, anno Domini millesimo quadingentesimo quadragesimo.

Oklevél: hiteles, másolat (1790)

Őrzési helye: Árpád Múzeum, Ráckeve. Dokumentációs gyűjtemény, 69.9.

Kiadása: Magdics István: Diplomatarium Ráczeviense. Ráczevei Okmánytár. Székesfehérvár, 1888. 24–25. p. Nr. XII.

Fordítása

Mi, Ulászló, Isten kegyelméből Magyarország, Lengyelország, Dalmácia, Horvátország királya, Litvánia főhercege és Rusz örökös ura stb. A jelen oklevél soraival tudomására hozzuk mindenkinek, akiket illet, hogy egyrészt rác híveink elének terjesztett igen alázatos kérelmére – akiknek a Csepel-szigetünkön egy bizonyos elhagyott földet, melynek határában Szent Ábrahám pátriárka tiszteletére alapított egyház állt, ahol állítólag korábban falu is volt –, lakó- és letelepedési helyül engedélyeztük, másrészt, miként akkor az övék, úgy a szomszédos országlakosaink hasznára, ugyanezen rácoknak ezt jóváhagytuk, nekik a jelen oklevél erejével megengedtük, hogy a Duna folyón letelepedésük vagy lakóhelyük közelében és azok határán belül révet állítsanak fel, azt hajókkal és csónakokkal megerősítsék, és azon minden utazót és bármilyen más embert ezentúl holmijukkal és javaikkal hajón átvigyenek, és ugyanezt a révet mindörökre megtarthassák és birtokolják, más révek jogának sérelme nélkül.

Ennélfogva a jelen oklevél soraival nektek, híveinknek, valamennyi kereskedőnek, kalmárnak, utazónak és bármilyen állapotú más embernek kezességet, biztosítékot adunk és értesítünk benneteket, hogy mostantól a jövőre nézve minden holmitokkal és javaitokkal az említett révben – emberi félelem nélkül – a megillető hajópénz lefizetése után, valahányszor szükséges, itt és innen kezdve részesülhettek a hajón való átvitelben.

Ezeket akarjuk, és azt, hogy a [fenti] intézkedést más helyen is nyilvánosan, mindenki előtt kihirdessék. A jelen oklevél elolvasás után a bemutatónak visszaadatott. Kelt Hitvalló Szent Ferenc ünnepe utáni legközelebbi hétfőn, az Úr ezernégyszáznegyvenedik esztendejében.